त्यक्त्वा राजगृहात् सदा । उदङ् द्विगतकृत्वा प्राक् सेना सन्निवेशनार्थिका । आराद्राजगृहस्यैव प्रजानां निवेशनानि च । वणिग्नैष्टिकानुक्रमतश्च सदा ततः । वमनाच्च चतुर्दिक्षु विन्यसेच्च ततःपरम् । प्रकृत्यनुप्रकृतयो ह्याधिकारिगणस्ततः । सेनाधिपपदातीनां गणः सादिगणस्ततः । सादश्च सगजश्चापि गजपालगणस्ततः । दृढ्यालिकयन्त्राणि ततः सत्वरगोगणः । ततः खगोलूमिकगणो ह्यारण्यकगणस्ततः । क्रमादेषां गृहाणि स्युः शोभनानि परे सदा । पान्थशाला ततः कार्या सुगुप्ता सजलाशया । सजातीयगृहाणां च समुदायेन षड्क्रितः । निवेशने पुरे ग्रामे प्रागुदक् सुखमेधते । सजातिपण्यनिवहैरापणे पण्यवेशनम् । धनिकादिक्रमेणैव राजमार्गस्य पार्श्वतः । एवं हि पत्तनं कुर्यात् ग्रामं चैव नराधिपः" । तदधिवेशनप्रकारः तत्रैव "सभायां प्रत्यगर्द्धस्य मध्ये राजासनं भवेत् । दक्षसंस्था वामसंस्थाः विशेयुः पार्श्वपृष्ठगाः । पुत्राः पौत्राः भ्रातरश्च भागिनेयाश्च पृष्ठतः । दौहित्रा दक्षभागास्तु वामसंस्थाः क्रमादिमे । पितव्याः स्वकुलज्येष्ठाः सभ्याः सेनाधिपास्तथा । स्वाग्रे दक्षिणभागे तु प्राक्संस्थाः पृष्ठगासनाः । मातामहकुलज्येष्ठा मन्त्रिणो ऽन्यवास्तथा । श्वशुराद्यैव श्यालाद्या यावाग्रे चाधिकारिणः । वामदक्षिणपार्श्वस्थो जामाता भगिनीपतिः । स्वसृदयस्तीमे वा स्वाङ्गसंगतः सुहृत् । दौहित्रभागिनेयानां स्थाने स्युर्दत्तकादयः । भागिनेयाश्च दौहित्राः पुत्रादिस्थानसंस्थिताः । यथा पिता तथाचार्या यथा भ्रेष्ठासने स्थितः । पार्श्वयोरग्रतः सर्वे सेवका मन्त्रिणस्तथा । परिवारगणाः सर्वैः सर्वेभ्यः पृष्ठसंस्थिताः । स्वर्णदण्डधरौ स्यातां प्रवेशननिवेदकौ । विशिष्टचिह्नधृक् राजा स्वासने प्रवदेत् स्वके । सुभूषणः सुवसनः कवची सकुटान्वितः । स्निग्धास्त्रलग्नयस्तु धावधानः मनाः सदा" ।

नृपसुता स्त्री ६त० । १राजकन्यायां २कुलुन्दर्यां स्त्री पृ० मं०८८अ० "कुलुन्दरी नृपसुता वाहेयोगर्दभः प्रोक्तः" ।

नृपांग ६त० । १नृपाय देये करे षष्ठांशादौ २राजपुत्रे पु० ।

नृपाक्रुष्ट ३त० । चतुरङ्गशब्दे २८६४ पृ० दर्शिते क्रीडार्थराजाक्रुष्टे राजनि । "नृपाक्रुष्टो यदा राजा गमिष्यति युधिष्ठिर ! । तदा राजा हि राजानं घातेऽपि तं हनिष्यति ।

नृपात्मज पु० ६त० । १राजपुत्रे २राजकन्यायां स्त्री "स्वयं वरं भीमनृपात्मजाद्याः" नैष० । नृपस्यात्मजेव । ३कटुतम्बूरां स्त्री रत्नमाला ।

नृपाध्वर पु० नृपमात्रकर्त्तव्योऽध्वरः शाक०त० । राजमात्रे कर्त्तव्ये राजसूययज्ञे "राजा राजसूयेन यजेत" श्रुत्या राजमात्रस्यैव तदाधिकारस्य विधानात्तस्य तथात्वम् ।

नृपान्न न०नृपप्रियमन्नम् । १राजान्ननामके धान्यभेदे राजनि० ६त० । २राज्ञोऽन्ने च ।

नृपाभीर न० नृपं तद्भोजनकालमभीरयति अभि+ईर–अच् उप०स० । राज्ञो भोजनकालावेदके नृपमानाख्ये वाद्यभेदे त्रिका० ।

नृपामय पु० आमयानां नृपः राजदन्ता० पूर्वनि० । १राजयक्ष्मरोगे राजनि० ६त० । २राज्ञोरोगे च ।

नृपाल पु० नृन् पालयति पाल–अण् उप०स० । १नृपतौ राजनि । "अस्मै नृपालाः किलतत्र तत्र बलिं हरिष्यन्ति सलोकपालाः" भाग०४।१६।२०नरपालादयोऽप्यत्र

नृपावर्त्त न० नृप इवावर्त्तते आ–वृत–अच् । राजायर्के मणिभेदे राजनि० । [आसनभेदे अमरः ।

नृपासन न० । राज्ञो भद्रासने सिंहासने मण्यादिरचिते

नृपाह्वय पु० नृपमाह्वयति गन्धेन आ+ह्वे–य । राजपलाण्डौ राजनि० ।

नृपीट न० शङ्के निघण्टु नपीटमित्यत्र पाठान्तरम् ।

नृपीति स्त्री पा–रक्षणे भावे क्तिन् आत ऐत्वम् ६त० । १मनुष्यरक्षणे । "अनाष्टो नृपीतये" ऋ० ७।१५।१४। कर्त्तरि क्तिच् । २मनुष्यरक्षके त्रि० "वरूथे अस्मतो नृपीतौ" ७।२०।८ "नृपीतौ नृणां रक्षके" भा० ।

नृपोचित पु० नृपेषु उचितः । १राजमात्रे २राजयोग्ये त्रि० राजनि० ।

नृभोजा त्रि० नभसि जायते जन–विट् ङा । आकाशजाते "नभोजाः पुत्रं दुर्यतस्य दर्शि" ऋ० १०।१२३।२ नभो अस् यद्वल्लनं प्रामादिकम् ।

नृमयस् त्रि० नृषु यजमानेषु मनो यस्य "छन्दस्यृदवग्रहात्" पा० यत्वम् । रक्षितव्ययजमानेषु अनुग्राहकबुद्धियुक्ते इन्द्रादौ देवे "त्वं पिप्रोर्नृमयः प्रारुजः पुरः" ऋ०१।५१।५ नृणां मनोयत्र यत्वम् । २धने नृमय शब्दे दृश्यम् । ३जम्बूद्वीपस्थे महानदीभेदे स्त्री आवन्तः "अरुणा नृमणाङ्गिरसी सावित्री सम्भाता ऋतम्भरा सत्यम्भरेति महानद्यः" भाग० ५।२०।६